

Pöder

 230–290 cm

 190 cm

 250–500 kg

Taimtoiduline.
Toitub põhiliselt
puittaimede võrsetest
või koorest, suvel ka
rohttaimedest.

Alces alces
ENG: European moose
RUS: Европейский
лось

Pöder on hirvlaste sugukonna suurim esindaja ja meie metsade suurim loom. Põdral on suhteliselt kõrged jalad ja suur pea, ninamikul küür. Karvkatte värvus on pruunikasmust, jalad heledamad. Isastel põtradel on massiivsed ja harunenud sarved, mis novembris või detsembris heidetakse maha. Eluviisilt on põdrad üksikud või moodustavad väikesi gruppe.

Aastaringselt on tema põhitoiduks paju-, haava- või pihlakavõrsed ja hooajaliselt lehed, okaspuudest sööb ta meelsasti ka männi koort, okkaid ja võrseid.

Sigimisperiood algab augusti lõpus või septembri alguses. Maikuu sünnib emasloomal 1-2 (vahel harva kuni 4) vasikat, kes jäävad aastaks ema hoole alla.

Põdra looduslikeks vaenlasteks on hundid ja pruunkarud.

AASTA LIND 2025

Kormoran

 kuni 100 cm

 2,6–3,7 kg

Kalad. Sööb neid kalu, mida parasjagu ohtralt leida. Enamasti on saagiks on 10–20 cm pikad kuni 110 g kaaluvad väikesed parvekalad.

Phalacrocorax carbo
ENG: Great cormorant
RUS: Большой баклан

Tumeda sulestikuga, püstise kehahoiakuga hanesuurune lind. Nokk on tugev ja konksja otsaga. See tuleb kasuks nii kalapüüdmisel kui puude otsas ronimisel. Pesitsusajal on paljude vanalindude kukal ja pea valgekirju ning reie peal on suur valge laik. Elavad 10–15aastaseks.

Ujudes on kormoranide kere sügavamal vees kui enamikul teistel vee-
lindudel. Nende sulestik on osaliselt märguv ja luud on vähem õõnsad. Pärast sukeldumist kuivatavad kormoranid oma sulestikku, sirutades oma tiivad laiali ja hoides seda poosi mõne minuti.

Elavad kolooniates. Eestis eelistab kormoran pesitseda kivistel meresaartel, aga kolooniaid leidub ka Mandri-Eesti järvedel (*Võrtsjärv, Lämmijärv*). Suurem osa pesi on Eestis maapinnal, aga võivad pesitseda ka puude otsas. Pesas on tavaliselt 3–5 muna. Hautakse 28–31 päeva. Mõlemad vanalinnud hoolitsevad poegade eest.

Väike osa kormorane jääb siia ka talveks, kuid enamik talvitab lõunapoolsetes jäävabades piirkondades.

AASTA MULD 2025

Klibumuld

Klibumuld (*tähis mullastiku-kaardil Kk*) on rähkmuldade alamliik, mis on välja kujunenud praeguste või endiste rannikualade karbonaatsel, peamiselt klibust koosneval lähtekivimil. Klibuks nimetatakse ümardunud servadega väikseid lapikuid kive, mis oma kujult sobivad lutsuviskamiseks.

Klibumulla lähtekivimiks on klibu, mida iseloomustab väga vähene peeneselise materjali sisaldus ja kohati isegi selle puudumine. Klibu on korese alajaotus, mille hulka kuuluvad ümardunud servadega lapikud 1–10 cm läbimõõduga kivid. Mida lihvitum ja peenem on klibu, seda paremini saavad taimed mulda kasutada.

Klibumullad on õhukese mullaprofiliga tugevasti karbonaatsed koreserikkad (*üle 50%*) väikese viljakusega, toitainevaesed ja põuakartlikud mullad.

Klibumullad on levinud peamiselt looduslikel aladel, kus ülekaalus on hõre lubja- ja kuivalembene taimestik. Põllu- ja metsamajanduse jaoks need mullad sobilikud ei ole.

Kõige suurem on klibumuldade osakaal Lääne-Eesti saartel.

AASTA LIBLIKAS 2025

Rohe-sambliku- öölane

 27–31 mm

Vanad kuivad
männikud

Puudel kasvavad
samblikud

Rohe-samblikuöölane on väike rohekashallimusta-valgekirju tiivakirjaga ööliblikas.

Ta elab vanades okaspuumetsades, kus tema röövikud toituvad okaspuudel kasvavatel samblikel, eelistades oksa-tuustsamblikku. Tiibadega valmikud on aktiivsed öösiti ja lendlevad ringi juunis-juulis. Omapärane on selle liigi kaheaastane elutsükkel. Tiibadega liblikas (*valmik*) muneb munad, millest kooruvad röövikud, kes talvituvad enne nukkumist kaks korda ja nii lendavad rohe-samblikuöölased vaid üle ühe aasta.

Rohe-samblikuöölane levikuala ulatub Skandinaaviast Poola ja Ukrainani ning idas Venemaale. Eestis on teda leitud vaid Kagu- ja Lõuna-Eesti vanadest kuivadest männimetsadest aastaid tagasi. Rohe-samblikuöölane levik Euroopas on kahanemas ja tema bioloogiat ei ole palju uuritud.

Rohe-samblikuöölane on haruldane ja kriitiliselt ohustatud liik nii Eestis kui naabermaades.

Victrix umovii
RUS: Совка умова

tartu
loodus
maja

Roheline kool

FOTO: Marko Mutanen, University of Oulu, Wikimedia Commons

TEKST: Eesti Loodus 1/2025; www.sef.nu/download/entomologisk_tidsskrift/et_1993/ET%201993%2097-100.pdf; lepiforum.org/wiki/page/Victrix_Umovii; laji.fi/taxon/MX.62560
Fibiger, M., Ronkay, L., Steiner, A. & Zilli, A. (2009) Pantheinae, Dilobinae Acronictinae, Eustrotiinae, Nolinae, Bagisarinae, Acontiinae, Metoponiinae, Heliiothinae and Bryophilinae. Noctuidae Europaeae, volume 11. Sorø, 504 lk; Viidalepp, J., Remm, H. (1996) Eesti liblikate määraja. Tallinn. 444 lk.

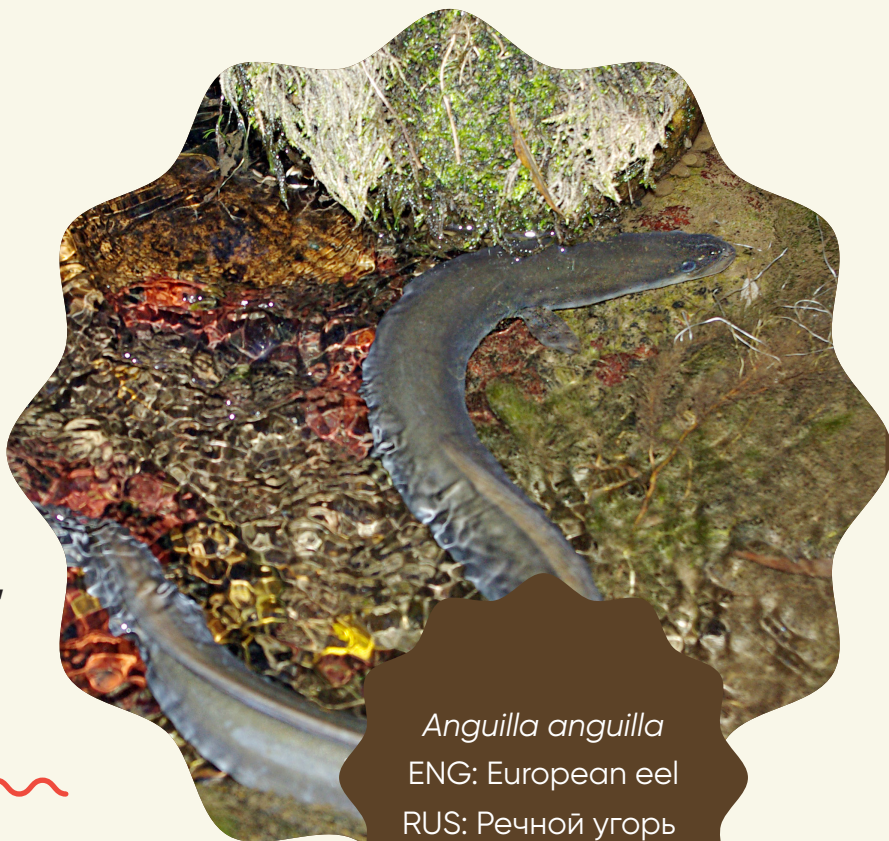
AASTA KALA 2025

Euroopa angerjas

 60–90 cm

 0,4–2 kg

 Põhitoiduks lamekarbid, kakandilised, väiksed põhjas elavad kalad.

Anguilla anguilla
ENG: European eel
RUS: Речной угорь

Madujas keha on kaetud paksu limakihiga ning väikesed soomused paiknevad sügaval nahas. Kõhuuimi angerjal pole. Selg on sinakasmust, noorematel hallikas-oliivroheline, kõht aga sinakas- või rohekasvalge.

Angerjas on öise eluviisiga, päeval peitub mudaurgudesse ja kivide varju. Talle meeldivad hästi soojenevad madala lahed ning merega ühendatud jõed ja järved. Eestis on angerjat asustatud Võrtsjärve ja mitmetesse väikejärvedesse.

Meie kalastiku ainuke kalaliik, kes koeb koduvetest kaugemal – Atlandi ookeanis Sargasso meres, kust Golfi hoovus noored klaasangerjad Euroopa rannikule kannab. Kasvuperiood kestab sõltuvalt laiuskraadist, elupaigast ja angerja soost ligikaudu 5–40 aastat.

Angerja arvukus on Euroopas viimase 45 aastaga kahanenud 90–95% ning liigi seisund on jätkuvalt halvenemas, põhjusteks muuhulgas ülepüük ja kalade rändetõkked. Rahvusvaheline Mereuurimise Nõukogu (ICES) soovib angerja püük ja kasvatus peatada.

AASTA ORHIDEE 2025

Püramiid-koerakäpp

IE 10–25 cm

II kategooria
kaitsealune liik

*Anacamptis
pyramidalis*

ENG: Pyramidal orchid

RUS: Анакампис
пирамидальный

Püramiid-koerakäpp kasvab alvaritel ja lubjarikastel niitudel ning puisniitudel. Eestis on see liik läänepoolse levikuga, seni on leitud taimi Saare-, Lääne- ja Pärnumaal. Õitsevat orhideed tasub otsida juuni keskpaigast juuli keskpaigani. Õitsemise algul on koerakäpa õisik püramiidjas, õisik on paljuõieline ja õied erkroosakaspunased, oluliseks tunnuseks on huulel õie suudmel paiknevad kaks väikest naastu (*mügarikku*). Lehed on kitsad ja sageli õitsemise alguseks juba kuivanud. Uuringutes on välja toodud, et püramiid-koerakäpa õisi suudavad tolmeldada edukalt vaid liblikad ja ilmselt seetõttu on ta edukam just niitudel.

Püramiid-koerakäpp kuulub Eestis II kaitsekategooriasse ja punase nimestiku järgi on staatuses ohualdis. Liik on suhteliselt külmaõrn. Tema põhilevila on Euroopa lõunapoolsemates piirkondades, ulatudes ka Väike-Aasiasse, Kaukaasiasse, Süüriasse ja Iraani ning ka Põhja-Aafrikasse. Eestis ongi ta oma levila põhja- ja kirdepiiril.

AASTA SAMMAL 2025

Harilik roossammal

Kahekojaline, lilleõit
meenutava välimusega
igihaljas sammal.
Eelistab niiskeid ja
huumusrikkaid
kasvukohti.

*Rhodobryum
roseum*

ENG: Rose moss

RUS: Родобриум
розовый

Harilik roossammal on silmapaistva välimusega kahekojaline, igihaljas ja kuni 5 cm kõrguste vartega lehtsammaltaim. Roossambla suured tumerohelised lehed on koondunud rosetina varre tippu, mistõttu meenutab sammal lilleõit. Õisi sammaldel muidugi ei ole: roossammal levib maa-aluselt varrelt uusi võsusid kasvatades ning harvem ka eoskupardes valmivate eoste abil.

Samblavõsud kasvavad üksikult või väikeste rühmadena varjulistes ja niisketes, huumusrikkastes kasvukohtades maapinnal, aga ka kividel ja kõduneval puidul.

Lisaks harilikule roossamblale kasvab Eestis teinegi roossamblaliik – nutt-roossammal (*Rhodobryum ontariense*). See liik eelistab hariliku roossamblaga võrreldes kuivemaid ja lubjarikkamaid kasvukohti.

AASTA SEEN 2025

Juurepess

Juurepess on lagundaja, kes põhjustab okaspuude juurtel ja tüve alaosas südamemädanikku.

Heterobasidion spp.
ENG: Heterobasidion
RUS: Корневая губка

Kõige ohtlikum seenhaiguse tekitaja põhjapoolkera okasmetsades. Juurepessused on Eestis kaks liiki: kuuse-juurepess (*Heterobasidion parviporum*) ja männi-juurepess (*Heterobasidion annosum*). Nimele vaatamata võivad need liigid Eestis kasvada nii kuuskedel, nulgudel, lehistel, mändidel, kadakatel, aga ka arukasel ja puhmastaimedel. Juurepessu on raske avastada, kuna helepruunivöödilised ja alt valged viljakehad tekivad juba hukkunud puudele alles mitme aasta pärast.

Õhus levivad seeneeosed nakatavad värskeid kände, harvem vigastatud eluspuid, misjärel seeneniidistik levib juurekontaktide kaudu edasi igas vanuses naaberpuudele. Haigestunud puul areneb juurte ja tüve alumise osa südamemädanik, ta muutub vastuvõtlikuks muudelegi haigustekitajatele. Nakatunud puu võib mõne aasta jooksul hukkuda. Surnud puud avavad aga elurikkuse õitsenguks ideaalsed tingimused: loomad ja linnud leiavad neis pesitsuskoha ning paljud samblad, samblikud ja seened elupaiga. Niisiis on juurepessul ökoloogiliselt oluline roll uute elupaikade loojana ning metsa elupaigatingimuste muutjana.

AASTA PUU 2025

Harilik saar

IE kuni 40 m

Heitlehine puu.
Paaritusulgjad liitlehed.
Mustjad lehepungad.
Kolmekojaline*
Vili tiivaga pähklike.

**Ühed puud kannavad ainult emasõisi, teised isasõisi, kolmandad aga nii emas- kui isasõisi.*

Fraxinus excelsior
ENG: European ash
RUS: Ясень
ОБЫКНОВЕННЫЙ

Harilik saar on kõrge ja valguslembene puu õlipuuliste sugukonnast. Viimastel aastakümnetel on Aasiast Euroopasse levinud ohtlik saarepuude haigus saaresurm, mille tõttu on meie metsades jäänud saarepuid vähemaks. Eelistab huumusrikast ja niiskemat kasvukohta.

Saare tihedalt paiknevad õied moodustavad punakaslillasid õisikuid. Õitseb mai keskel enne lehtimist. Saar on kõige hiljem lehte minev kodumaine puuliik.

Tiibviljad valmivad septembris ja oktoobris ning jäävad puule järgmise kevadeni ning alles siis langevad helikopterina alla.

Saare puit on omadustelt sarnane tammepuiduga: sitke, kõva, kulumiskindel. Tänapäeval kasutatakse saarepuitu rohkelt mööblitööstuses, aga ka mõne muusikariista ja spordivahendi tootmiseks.